

Erja Anttonen

**Eettinen osaaminen liikunta-alalla. Suunnitelma
Delfoi-paneelin toteuttamiseksi Nuoriso- ja Liikunta-
alan asiantuntijat ry:lle**

Liikunnanohjaaja (AMK)

Koulutus

Kevät 2022

Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry

**KAMK • University
of Applied Sciences**

Tiivistelmä

Tekijä(t): Anttonen Erja

Työn nimi: Eettinen osaaminen liikunta-alalla. Suunnitelma Delfoi-paneelin toteuttamiseksi Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry:lle

Tutkintonimike: liikunnanohjaaja (AMK)

Asiasanat: ammattietiikka, Delfoi-menetelmä, eettinen osaaminen, liikunta-ala, Nuoriso- ja Liikunta-alan Asiantuntijat ry

Opinnäytetyö tehtiin Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat Nuoli ry:n toimeksiannosta. Koska Suomessa liikunta-alan ammattilaisilla ei ole toistaiseksi ollut yhteisesti luotua ammattieettistä säädöstä, perehdyttiin tässä opinnäytetyössä joihinkin olemassa oleviin liikunnan ja urheilun eettisiin linjauksiin. Lisäksi painuduttiin keskeisiin käsitteisiin ja eettiseen osaamiseen liikunta-alan koulutuksissa.

Eettisen osaamisen perustana pidetään eettistä herkkyyttä, mikä edellyttää eettisen tiedon omaksumista. Eettinen osaaminen on luonteeltaan dialogista. Delfoi-menetelmä mahdollistaa yhteisöllisen tiedon rakentamista ja dialogisuutta. Menetelmä on yksi tunnetuimmista tulevaisuudentutkimuksen menetelmistä, jota on kehitelty 1950-luvulta alkaen.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä suunnitelma Nuoli ry:lle Delfoi-paneelin toteuttamiseksi liikunta-alan eettisestä osaamisesta vuonna 2032. Lisäksi tavoitteena oli koota tietoa ja luoda ymmärrystä eettisestä osaamisesta liikunta-alalla. Työn tuloksena syntyi suunnitelma Delfoi-paneelin toteuttamiseksi liikunta-alan eettisestä osaamisesta vuonna 2032.

Työn toimeksiantaja Nuoli ry:lle opinnäytetyön valmistuminen merkitsee mahdollisuutta pohtia liikunnan ammatillista arvopohjaa ja lähtökohtia sekä liikunta-alan ammattieettisen säädöstön luomista, mahdollisesti yhteistyökumppaniensa kanssa. Aihepiiriä voidaan tehdä myös näkyväksi ja tuoda julkiseen keskusteluun. Laaditun suunnitelman toteutus käynnistyy opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Abstract

Author(s): Anttonen Erja

Title of the Publication: Ethical Competencies in Physical Activity Sector. Implementation Plan of a Delfoi Panel for Specialists in the Youth and Sports Sector (Nuoli Association)

Degree Title: Bachelor's Degree in Sports and Leisure Management

Keywords: Delfoi, ethical competencies, physical activity sector, professional ethics, Specialists in the Youth and Sports Sector

The thesis was commissioned by Specialists in the Youth and Sports Sector (Nuoli Association). The purpose of the thesis was to create a plan for Nuoli Association to implement a Delfoi panel on ethical competencies in the physical activity sector in 2032. In addition, the aim was to gather information and create an understanding of ethical competence in the field of sports. As professionals in physical activity sector in Finland have not yet had a jointly created code of ethics, some of the existing guidelines for physical activity and sports were introduced in the thesis. Furthermore, attention was paid to key concepts and ethical expertise in sports education.

Ethical competencies are considered to be the basis of ethical sensitivity, which requires the acquisition of ethical knowledge. Ethical competencies are dialogical by nature. The Delphi method enables the construction and dialogue of communal knowledge. The method is one of the best-known methods of future research, developed since the 1950s.

The result of the work was a plan to implement a Delfoi panel on ethical competence in the field of sports in 2032. For the Nuoli Association, the completion of the thesis meant an opportunity to reflect the professional value base and premises of physical activity sector as well as the creation of a professional code of ethics in the field of physical activity, possibly with its partners. The topic can also be made visible and brought into public discussion. The implementation of the prepared plan will start after the completion of the thesis.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Liikunta-alan ammatillinen kenttä.....	3
3	Liikunnan ja urheilun eettisiä linjauksia	6
3.1	Euroopan neuvosto	6
3.2	Opetus- ja kulttuuriministeriö, urheilun eettisten asioiden neuvottelukunta ja valtion liikuntaneuvosto	7
3.3	Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry	9
3.4	Suomen olympiakomitea ja Suomen Paralympiakomitea	10
3.5	Muita esimerkkejä.....	11
4	Keskeiset käsitteet.....	13
4.1	Etiikka ja ammattietiikka	13
4.2	Eettinen osaaminen	15
4.3	Eettinen osaaminen liikunta-alan koulutuksissa	17
5	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja kehittämistehtävä	22
6	Opinnäytetyön toteutus	23
6.1	Delfoi-menetelmä	23
6.2	Delfoi-menetelmään perehtyminen.....	25
7	Delfoi-paneelin suunnitelma	27
8	Pohdinta	30
8.1	Työn eettisyys ja luotettavuus	30
8.2	Työn onnistuminen.....	31
8.3	Ammatillinen kehittyminen.....	32

Lähteet	34
---------------	----

1 Johdanto

Demokratia, reiluus, avoimuus tai yhdenvertaisuus eivät ole myötäsyntyisiä ominaisuuksia, joita ihmiset tuovat mukanaan liikunta-alalle. Maailman muuttuessa yhä monimutkaisemmaksi, aiemmin tavanomaisestakin voi tulla haaste: tähän valmistautuneena on helpompi toimia kuin ennalta valmistautumattoman. Toiminta on eettisesti kestävä, kun toimintaa ohjaavat periaatteet ovat yhteisesti sovittuja ja kun niitä pyritään noudattamaan. (Ojajärvi & Valtonen 2016, 56.)

Liikunta-alan osaamisen ennakoitujen loppuraportissa (Nikander, Haapamäki & Tuominen-Theusen 2020, 7) kuvataan terveyttä ja hyvinvointia uhkaavia haasteita, kuten terveyden ja hyvinvoinnin polarisoitumista ja väestön ikääntymistä. Haasteet osaltaan lisäävät liikunnan ammattiosaamisen tarvetta ja synnyttävät toimialalle uudenlaisia tehtäviä. Tulevaisuudessa liikunnan ammattilaisten keskeisenä roolina on luoda mahdollisuuksia fyysiselle aktiivisuudelle, edesauttaa liikuntapalvelujen saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta sekä tuottaa liikunnan keinoin arvoa hyvinvoinnin palveluketjuihin. (Nikander ym. 2020, 7.)

Muuttuva toimintaympäristö, digitalisaatio, tarve tehdä monitoimijaista yhteistyötä, liikunta-alan uudenlaiset tehtävät ja liikunnan ammattiosaamisen kasvava tarve asettavat uusia vaatimuksia myös eettiselle osaamiselle (vrt. Sihvo, Vesterinen, Koski, Malkavaara & Pasanen 2019, 32). Eriytyisen ammattieettisen säädösten olemassaolo on yksi profession tunnusmerkeistä (Luukkainen 2004, 50–51). Suomessa liikunta-alan ammattilaisilla ei ole toistaiseksi ollut yhteisesti luotua ammattieettistä säädöstä.

Liikunta-alan koulutusten opetussuunnitelmissa sekä osaamistavoitteissa viitataan ammattieettisiin periaatteisiin ja eettiseen osaamiseen. Mutta mihin tarkemmin viitataan, kun esimerkiksi liikuntaneuvojan koulutuksessa opiskelijan tulisi huomioida liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet ja toimia esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti? Tai kun liikunnanohjaaja (AMK) -tutkinnossa opiskelija ”kykenee vastaamaan omasta toiminnastaan ja sen seurauksista ja reflektoidaan niitä alansa ammattieettisten periaatteiden ja arvojen mukaisesti” (Suositus ammattikorkeakoulujen yhteisistä kompetensseista ja niiden soveltamisesta 2022)?

Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä suunnitelma Nuoli ry:lle Delfoi-paneelin toteuttamiseksi eettisestä osaamisesta liikunta-alalla vuonna 2032. Tavoitteena on luoda ymmärrystä ja koota yhteen tietoa olemassa olevista liikuntaan ja urheiluun liittyvistä eettisistä linjauksista sekä eettisestä osaamisesta liikunta-alan koulutuksissa. Lähdin liikkeelle tekemällä näistä aineistoanalyysia.

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry (Nuoli). Se on vuonna 2001 perustettu akavalainen ammattijärjestö. Nuoli ry on nuoriso- ja liikunta-alojen asiantuntija- ja työtehtävissä toimivien sekä näitä aloja korkeakouluissa opiskelevien ammattijärjestö. Järjestön tarkoituksena on edistää nuoriso- ja liikunta-alojen tunnettuutta ja aloilla työskentelevien korkeakoulutettujen jäsenten ammattialojen profiilia. Vaikuttamistoiminnallaan Nuoli ry tavoittelee jäsentensä työ- ja opiskeluolosuhteiden parantamista niin työmarkkinoilla kuin korkeakouluissa. Jäseniä on noin 1.200. (Nuoli 2022.) Työn tilaajaa Nuoli ry:tä kiinnostavat liikunta-alalla työskentelevät ja sille opiskelevat. Alalle valmistutaan niin yliopistosta, ammattikorkeakouluista kuin liikuntaopistoistakin. Liikunta-alan ammattilaisia työskentelee kunnissa, yrityksissä, seuroissa ja järjestöissä sekä myös esimerkiksi tutkimusorganisaatioissa.

2 Liikunta-alan ammatillinen kenttä

Käsitteenä liikunta-ala on osoittautunut verraten haastavaksi määriteltäväksi. Liikkeelle voi lähteä lainsäädännöstä, joka sekään ei tue suoraan tämän käsitteen määrittelyä. Liikuntalain 3§:n mukaan liikunnalla tarkoitetaan kaikkea omatoimista ja järjestettyä liikunta- ja urheilutoimintaa paitsi huippu-urheilua (L 390/2015). Liikunnan ja urheilun toimialaa on kuvattu monimuotoiseksi. Alan toimijoillekaan se ei välttämättä hahmotu helposti. (Pellinen 2020, 49.) Toimialan työllisyystietoja kerätään ja yhdistellään eri toimialoilta, mitä on pidetty työläänä (ks. esim. Koivujoki 2016 & Pellinen 2020). Tietojen puuttuminen on viivästyttänyt liikunta-alan yhteistä kehittämistä sekä hankaloittanut keskustelua (Pellinen 2020, 49).

Vuosina 2016–2019 toteutettiin Euroopan unionin liikunnan ja urheilun toimialaa koskeva European Sector Skills Alliance, ESSA-Sport -hanke. Hankkeessa kerätyn tiedon perusteella vuonna 2018 Suomessa liikunta-alalle työllistyi yhteensä 31 953 henkilöä, mikä oli tuolloin 1,30 prosenttia kaikista työllisistä. (Pellinen 2020, 49.) Vuodesta 2011 vuoteen 2018 liikunta-alan työllisten määrä kasvoi Suomessa 26 prosentilla (Pellinen, Raasakka & Gittus 2019, 18). Euroopan unionin alueella liikunta-alalla työskentelee liki 1,8 miljoonaa ihmistä. Liikunta-alan työllistäjänä Suomi kuuluu EU:n kärkeen: vain Ruotsissa (1,70 %) ja Britanniassa (1,43 %) liikunta-alalle työllistettiin Suomea enemmän. Nykyisin yhä useampi liikunta-alalla toimiva työllistyy yksityiselle sektorille. Tähän on syynä muun muassa liikunta- ja urheiluorganisaatioiden ammattimaistuminen ja yksityisen sektorin nopea kasvu ja sen merkityksen vahvistuminen. (Pellinen 2020, 49, 51.) Liikunta-alalla toimii arviolta 5 000 yritystä, jotka työllistävät yli 15 000 henkilöä (Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta 2018, 29).

Ilmola on kuvannut pro gradu -työssään liikunta- alan tehtäväkenttää laajaksi. Työnantajatahojen nimeäminen osoittautui helpommaksi kuin sen kuvaaminen, millaista työ itsessään voi olla. Ala tarjoaa monenlaisia työllistymismahdollisuuksia. (Ilmola 2015, 2, 14.) Koivujoki (2016, 11) pohtii opinnäytetyössään liikunta-alan selkeän ja yksiselitteisen määrittelyn haasteellisuutta. Liikuntaan liittyvää toimintaa toteutetaan nykyisin laajalti niin yksityisellä, julkisella kuin kolmannella sektorilla. Kaikki ne palvelut ja tuotteet, joiden ydin liittyy liikuntaan, eivät Koivujoen mukaan enää

tavoita käsitettä liikunta-ala. Hän esittää myös ajatuksen siitä, että tulevaisuudessa pelkästä liikunta-alasta puhuminen voi olla epärelevanttia toimialojen rajojen hämärtyessä tai liudentuessa entisestään. (Koivujoki 2016, 11–12.)

Nuoli ry on tuonut esiin sen, miten suppeasti liikunta-alan ammattilaisten tehtäväkenttää hahmotetaan. Tällä on seuraamuksia myös muun muassa liikunta-alan ammattilaisten palkkaukseen, ammatti-identiteettiin sekä työn vaatimustasoon. (Pietilä 14.12.2020.) Tehtäväkenttä on laajempi kuin esimerkiksi tutkinto- tai ammattinimike usein antavat ymmärtää (Pietilä 14.12.2020; vrt. myös Lehmusto, Laiho, Rautiainen & Häkkilä 2022). Liikunta-alalla tehtävän työn tunnistaminen ja tunnustaminen ovat tärkeitä, ja Nuoli ry näkee alalle kouluttautumisen osaltaan luovan merkittävää arvoa alalle. Ammattikorkeakoulutusten tutkintonimikkeinä ovat tällä hetkellä liikunnanohjaaja (AMK) ja liikunnanohjaaja (YAMK). Ammattikorkeakoulututkintoihin liittyen Nuoli ry:n tavoitteena on edistää liikuntapedagogi-tutkintonimekkeen käyttöönottoa - nykyisen liikunnan ohjaaja -nimikkeen sijaan. (Nuoli ry:n toimintasuunnitelma 2022.)

Liikunta-alaa määrittelevät myös monityösuhteisuus, alhaiset palkat, lisien puuttuminen tai niihin liittyvät sekavat käytännöt sekä osa-aikaisuus ja ainakin jossain määrin myös epätyypilliset työsuhteet. Yksityisellä sektorilla työskentelevät liikunta-alan ammattilaiset eivät ole suoraan minäkään työehtosopimuksen piirissä. Kunnallisella puolella liikunta-alan asiantuntijat kuuluvat kunnallisen yleinen virka- ja työehtosopimus KVTES:n piiriin. (Pietilä 14.12. 2020.) Liikunta-alaa luonnehtii alhainen järjestäytyminen. Liikunta-alan asiantuntijat ovat järjestäytyneet moniin eri ammattiliittoihin, kuten Nuoli ry, Jytyliitto ry, Erityistoimihenkilöt ET ry, Liikunnan ja urheilun toimihenkilöt JHL ry ja Palvelualojen ammattiliitto ry. Liikunta-alalla työskentelee myös ihmisiä, joiden kouluttautuminen perustuu lyhytkestoisiin koulutuksiin, joiden tarjoajina voivat olla yritykset, järjestöt ja joissain tilanteissa myös oppilaitokset (Pietilä 14.12. 2020).

Vuonna 2014 ilmestyneessä Työ- ja elinkeinoministeriön tilaamassa Liikuntaliiketoiminnan ekosysteemin muutokset -julkaisussa todettiin, miten kirjavaa liikunta-alan ammattilaisten nimikkeiden käyttö on. Myös palveluiden laadun tason vaihteluun kiinnitettiin huomiota. Tuolloin ratkaisuksi esitettiin muun muassa liikunta-alan sertifiointien kuntoon saattamista. Liikuntaliiketoiminta-alan kooksi Suomessa arviointiin vähintään 5,5 miljardia euroa. (Liikuntaliiketoiminnan ekosysteemin muutokset 2014, 16.)

Työn tilaajaa Nuoli ry:tä toimeksiannossa kiinnostavat liikunta-alalla työskentelevät ja sille opiskelevat. Alalle valmistutaan niin yliopistosta, ammattikorkeakouluista kuin liikuntaopistoistakin. Tämän työn kannalta liikunta-alan voi määritellä muodostuvan liikunta-alan ammattilaisista: liikunnan ammattilaisista, joilla on liikunta-alan tutkinto ja jotka työskentelevät liikunnan parissa, sekä alan opiskelijoista. Liikunta-alan ammattilaisia työskentelee kunnissa, yrityksissä, seuroissa ja järjestöissä sekä myös esimerkiksi tutkimusorganisaatioissa. Nuoli ry:n liikunta-alan ammattilaisen määrittely ei kata huippu-urheilua.

3 Liikunnan ja urheilun eettisiä linjauksia

Reilun sadan vuoden aikana liikunta-alan toimijoiden argumenteissa liikuntaa on esitetty lääkkeeksi ajankohtaisiin ongelmiin. Liikuntaa on tarjottu ratkaisuksi eri aikakausina esimerkiksi nuorison velttouteen, rodun jalostamiseen, kapitalismin työläisten lihaksistoille aiheuttamiin kuoleentumiin, diabeetikkojen määrään tai maahanmuuttajien kotouttamiseen. Myös liikunnan väli-nearvoihin on vedottu tasaisesti eri vuosikymmenillä ja erilaisissa yhteiskunnallisissa ja poliittisissa tilanteissa. (Itkonen, Lehtonen & Aarresola 2018, 96.)

Liikunta-alan toimijat ovat 1900-luvun alusta lähtien perustelleet liikunnan yhteiskunnallista merkitystä ja rahoitusta kuudella eri argumentilla. Liikunnan on esitetty lisäävän terveyttä, poistavan sairautta, parantavan työkykyä ja -tehoa, kasvattavan Kunnon Kansalaisia ja lujittavan kansallista yhtenäisyyttä. Lisäksi liikunta-alalla on vedottu liikunnan harrastajien ja 1990-luvulta lähtien liikumattomien suuriin määriin. (Itkonen ym. 2018, 96.)

Esimerkit valottavat osaltaan sitä, millaisia arvostuksia ja arvottamista liikuntaan ja liikunta-alaan on eri aikakausilla liitetty. Ne viestivät myös liikunnan yhteiskunnallisista merkityksistä. Tarkastelen seuraavaksi joitakin keskeisiä olemassa olevia liikuntaan ja urheiluun liittyviä eettisiä linjauksia ja ohjeistuksia.

3.1 Euroopan neuvosto

Vuonna 1949 perustetulla Euroopan neuvostolla (Council of Europe) on useita yleissopimuksia, jotka sitovat jäsenmaita. Neuvosto antaa myös jäsenmaidensa politiikkaa ohjaavia suosituksia. Sen päätehtävänä on oikeusvaltioperiaatteen, ihmisoikeuksien ja demokratian edistäminen. Näitä se edistää mm. koulutus-, kulttuuri-, nuoriso- ja urheilualan yhteistyön kautta. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla keskeisiä teemoja ovat mm. ihmisoikeus- ja demokratiakasvatus, kulttuuriin, nuorisotyön kehittäminen sekä urheilun ja liikunnan integriteettikysymykset. (Yhteistyö Euroopan neuvostossa n.d.)

Euroopan neuvosto on laatinut Eurooppalaisen urheilun peruskirjan (The European Sports Charter). Peruskirja antaa ohjeita Euroopan neuvoston jäsenvaltioille nykyisen lainsäädännön tai muiden politiikkatoimien kehittämiseen kattavan lähestymistavan aikaansaamiseksi. Peruskirjan liitteenä on urheilun eettinen ohjeisto (Code of Sports Ethics). Eettinen ohjeisto ei ole sitova, mutta neuvoston jäsenvaltioiden suositellaan sitoutuvan siihen ja levittävän ohjeistusta urheilujärjestöille. Peruskirja kieltää kaikenlaisen syrjinnän sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittiseen toimintaan, alkuperään, kansalliseen vähemmistöasemaan tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyyn liittyen. Lisäksi liikuntapaikkojen tulee olla kaikkien saatavilla. Peruskirjassa on suosituksia myös muassa kestävästä kehityksestä. (Roiha, Järvelin & Haila 2022, 20–21.)

3.2 Opetus- ja kulttuuriministeriö, urheilun eettisten asioiden neuvottelukunta ja valtion liikuntaneuvosto

Opetus- ja kulttuuriministeriö määrittelee liikuntalain yhdeksi tavoitteeksi edistää liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita. Ministeriö edistää liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita, yhdenvertaisuutta sekä tasa-arvoa erimerkiksi liikuntajärjestöjen valtionavustuksien kautta ja tukemalla muun muassa dopingin vastaista työtä. (Liikunnan ja urheilun eettiset periaatteet 2022.) Lain tavoitteiden toteuttamisessa lähtökohtina ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys (L 360/2015).

Ministeriö myöntää esimerkiksi yleisavusta liikuntaa edistäville järjestöille. Hakemuksia ministeriö arvioi muun muassa vastuullisuuskriteereillä. Kriteeristön avulla arvioidaan kaikkien avustusta hakevien järjestöjen toiminnan laatua ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta sekä siten, miten järjestö noudattaa Suomea sitovia kansainvälisiä säännöksiä. Lisäksi arvioidaan liikuntalain tavoitteiden toteuttamista sekä liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita, sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. (Liikuntaa edistävien järjestöjen yleisavustus 2022; ks. myös L390/2015.)

Ministeriö on nimittänyt vuosille 2020–2022 urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan, jonka tavoitteena on edistää urheilun eettisyyttä ja siihen liittyvien kansainvälisten sopimusten toi-

meenpanoa. Neuvottelukunnan työskentelyn orientaationa on ajatus siitä, että eettisten kysymysten ratkaisussa vaaditaan yhteistyötä julkisen vallan ja muiden toimijoiden kesken. Sen tehtävänä on tehdä ehdotuksia urheilun eettisistä kysymyksistä niille toimijoille, joita asia koskee. Lisäksi neuvottelukunta voi teettää selvityksiä työnsä tueksi ja tehdä esityksiä opetus- ja kulttuuriministeriölle kehittämishankkeista, selvityksistä ja tutkimuksista. Sen alaisuudessa toimii myös Urheilukilpailujen manipuloinnin vastaisen yleissopimuksen mukainen kansallinen toimintaryhmä. (Liikunnan ja urheilun eettiset periaatteet 2022.)

Valtioneuvoston asettama valtion liikuntaneuvosto toimii opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelimenä. Neuvosto arvioi valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella, tekee aloitteita ja esityksiä liikunnan kehittämiseksi sekä antaa lausuntoja liikuntamäärärahojen käytöstä. Liikuntaneuvosto teki tammikuussa 2020 kannanoton liittyen syrjintään, häirintään ja epäasialliseen käytöksen liikunnassa ja urheilussa. (Valtion liikuntaneuvosto 2020.)

Lausunnossaan liikuntaneuvosto esittää toimenpiteiksi epäasiallisen käyttäytymisen ennaltaehkäisemiseksi sekä siihen puuttumiseksi. Toimenpiteiksi neuvosto esittää muun muassa:

(...) valmentajien ja seuratoimijoiden osaamisen kehittämistä koulutuksilla. Lisäksi tulee lisätä tietoisuutta syrjintään, häirintään ja epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumisen toimintamalleista sekä velvoittaa jokainen liikunnan ja urheilun parissa toimiva henkilö sitoutumaan sääntö- ja sopimuskäytäntein eettisesti kestäviin toimintatapoihin. (Valtion liikuntaneuvosto 2020.)

Konkreettisenä toimenpiteenä on valmistella malli kirjauksista, joilla liikunnan- ja urheilun parissa työskentelevien työsopimuksilla sitoudutaan eettisesti kestäviin toimintatapoihin. Lisäksi tavoitteena on ohjeistaa ja tukea liikunnan ja urheilun työnantajia toimintatavoista syrjinnän, häirinnän ja epäasiallisen käytöksen tapauksissa. (Valtion liikuntaneuvosto 2020.)

Vuonna 2020 julkaistiin ennakointihankkeen tuloksena ja Opetushallituksen tilaamana liikunta-alan osaamisen ennakointityön loppuraportti. Siinä nostettiin esiin eettisyyden periaatteiden läpileikkaavuus sekä eettisen osaamisen ja eettisyyden näkökulmien tietoinen esillä pitäminen. Raportissa mainittiin myös kyky ottaa huomioon ympäristö- ja eettiset- sekä turvallisuusnäkökohdat

liikunta- ja terveysalan viitekehyksessä. (Nikander, Haapamäki & Tuominen-Theusen 2020, 35–36, 45 & 48.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen yhteisenä asiantuntijaelimenä toimii Osaamisen ennakointifoorumi (OEF). OEF:n tehtävänä on yhdessä ministeriön ja Opetushallituksen kanssa edistää koulutuksen ja työelämän välistä vuoropuhelua. Lisäksi OEF tuottaa, analysoi ja levittää ennakointitietoa sekä nostaa ennakointitiedon pohjalta esille erilaisia koulutuksen kehittämistarpeita. (Osaamisen ennakointifoorumi n.d.) Jatkossa OEF julkaisee myös liikunta-alaan liittyvää ennakointitietoa.

3.3 Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry on yleishyödyllinen yhteisö, jonka tehtävänä on vahvistaa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa eettisesti kestävää urheilukulttuuria. Rahoituksensa SUEK saa pääosin opetus- ja kulttuuriministeriöltä. SUEKin jäsenet ovat Suomen Olympiakomitea ry, Suomen Paralympiakomitea ry, Suomen Urheilulääkäriyhdistys – Finlands Idrottsläkareförening ry ja Suomen valtio. Valtiota SUEKissa edustaa opetus- ja kulttuuriministeriö. SUEK toteuttaa kansainvälisten sopimusten edellyttämiä toimenpiteitä urheilussa. Kansainväliset sopimukset liittyvät antidopingiin sekä urheilukilpailujen manipuloinnin ja katsomoväkivallan ehkäisyyn. (SUEK 2022a.) SUEKin mukaan lajiliitot ovat keskeisessä roolissa yleisten eettisten asioiden tutkinnassa. Mahdollinen sanktiointi tapahtuu liittojen kurinpidossa (SUEK 2022b).

SUEK toteuttaa kilpaurheiluun liittyen tutkimusta eettisistä asioista. Esimerkkinä on vuonna 2018 julkaistu tutkimuskartoitus urheilun eettisistä kysymyksistä. Se oli katsaus kansainvälisiin tietokantoihin ja kattoi turvallisuuden, kilpailumanipulaation ja hyvän hallinnon osa-alueet. (Mäkinen, Kyllönen & Laakso 2018.) Vuonna 2020 SUEK toteutti tutkimuksen ”Häirintä suomalaisessa kilpaurheilussa”. Siinä tarkastellaan seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirintää suomalaisessa urheilukulttuurissa. (Lahti, Kyllönen, Pusa, Tolvanen & Laakso 2020.)

3.4 Suomen olympiakomitea ja Suomen Paralympiakomitea

Suomen olympiakomitea on luonut Reilu Peli – urheiluyhteisön eettiset periaatteet (2021). Periaatteet on esitelty kuvassa 1. Olympiakomitean mukaan Reilu Peli -aineisto on koko urheiluyhteisöä sitova eettinen ohjeisto ja vastuullisuustyön perusta. Reilu Peli -periaatteet pohjautuvat olemassa olevaan lainsäädäntöön sekä erilaisiin kansainvälisiin sopimuksiin ja säännöstöihin, esimerkiksi YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin 2030. Reilu Peli -ohjeisto peilaa myös olympismin perusarvoja – kunnioitusta, ystävyyttä ja erinomaisuutta. Reilun Pelin eettisissä periaatteissa on kysymys jatkuvasta prosessista ja päivittäisistä arvovalinnoista liikunnan ja urheilun arjessa. (Reilu Peli – urheiluyhteisön eettiset periaatteet 2021.)

Kuva 1. Urheiluyhteisön vastuullisuusohjelma. Suomen Olympiakomitea. (Lähde: Reilu Peli – urheiluyhteisön eettiset periaatteet 2021)

Periaatteet on kirjoitettu me-muotoon. Käsitteellä "Me" viitataan ensisijaisesti Olympiakomiteaan ja sen jäsenjärjestöihin. Lisäksi sillä viitataan kaikkiin liikunnan ja urheilun toimijoihin, kuten liikunnan harrastajiin, urheilijoihin, vapaaehtoiisiin, palkallisiin työntekijöihin, valmentajiin ja ohjaajiin, joukkueenjohtajiin, päätöksentekijöihin ja vanhempiin. Komitea suosittelee, että sen jäsenjärjestöjen hallitukset käsittelevät Reilun Pelin -periaatteita oman järjestönsä toiminnan kanalta ja laativat omat toteuttamismallinsa periaatteiden toteuttamisesta käytännössä. (Reilu Peli – urheiluyhteisön eettiset periaatteet 2021.)

Lisäksi Suomen Olympiakomitea on julkaissut tiiviissä yhteistyössä lajiliittojen kanssa laaditun Urheillaan ihmisiksi - Urheiluyhteisön vastuullisuusohjelma 2020-2024 -dokumentin. Lähtökohtana on, että urheiluyhteisön tavoitteena on kaikissa olosuhteissa vastuullinen liikunta ja urheilu. Dokumenttiin on kirjattu tavoitteet, toimenpiteet ja materiaalit periaatteiden toteuttamiseksi. (Urheillaan ihmisiksi – Urheiluyhteisön vastuullisuusohjelma 2020.)

Suomen Paralympiakomitealla on oma vastuullisuusohjelmansa, jossa viitataan myös Suomen Olympiakomitean Reilu Peli -ohjelmaan. Paralympiakomitean ohjelma on nimetty ”Paraurheilu avaa ovia yhteiskuntaan. Suomen Paralympiakomitean vastuullisuusohjelma” (2020). Kiinnostavaa on se, että komitean sääntöjen 19 §:ssä on määritelty:

Liiton jäsenet ja muut toimijat ovat velvollisia kaikessa toiminnassaan noudattamaan liiton tai kansainvälisten liittojen antamia sääntöjä tai määräyksiä. Sama koskee yleisiä eettisiä arvoja, reilun pelin periaatteita, hyvää urheiluhenkeä ja kansallisia sekä kansainvälisiä antidopingsääntöjä. Jäsenseuraan, muuhun toimijaan ja jäsenseuran jäseneen voidaan kohdistaa kurinpitösäännösten mukaisia rangaistuksia edellä mainittujen sääntöjen ja periaatteiden rikkomisesta. (Suomen Paralympiakomitean säännöt 2021.)

3.5 Muita esimerkkejä

Ihmisoikeusliiton Älä riko urheilua -kampanja tuo esille urheilun ihmisoikeuskysymyksiä Suomessa. Pääviestinä on, että ihmisoikeudet kuuluvat urheilun ytimeen. Ihmisoikeusongelmia kohdataan sekä urheilun rakenteissa että tavallisissa arjen tilanteissa. Kampanja haluaa rohkaista ja herätellä niin urheilun toimijoita, faneja kuin suurta yleisöä entistä parempaan urheilumaailmaan, jossa kaikki voivat urheilla turvallisesti ja omana itsenään. Kampanjan tukijoina ovat muun muassa Olympiakomitea, Paralympiakomitea, Suomen Valmentajat sekä Suomen urheilun eettinen keskus SUEK. Aktiivisesti kampanjassa on yli 40 urheilun lajiliittoa ja urheilujärjestöä, lähes 30 muuta kansalaisjärjestöä sekä Helsingin kaupunki. Kampanjaa rahoittavat opetus- ja kulttuuriministeriö ja Kuluttajaosuustoiminnan säätiö. (Tietoa kampanjasta 2022.)

Et ole yksin on Väestöliiton ja suomalaisen urheilun yhteishanke. Sen päämääränä on ennaltaehkäistä ja vähentää kiusaamista, seksuaalisen häirinnän ja kaikenlaisen väkivallan kokemuksia urheilussa. Hanke on kehitetty yhteistyössä seitsemän lajiliiton ja Olympiakomitean kanssa. Vuodesta 2021 alkaen toimintaa on rahoittanut Opetus- ja kulttuuriministeriö. (Et ole yksin n.d.)

Toiminnan tavoitteena on auttaa epäasiallisen käytöksen, häirinnän, väkivallan tai kiusaamisen kohteeksi joutunutta ja hänen läheisiään. Se on Suomen ensimmäinen kohdennettu valtakunnallinen tukipalvelu, johon seksuaaliväkivallan ja häirinnän, epäasiallisen käytöksen tai kiusaamisen kohteeksi joutunut urheilija tai urheilutoimija voi olla yhteydessä ja saada apua. Lisäksi hankkeessa vahvistetaan lasten ja nuorten itsemääräämisoikeutta sekä lisätään vanhempien ja valmentajien tietoja nuorten kokeman väkivallan ja häirinnän ehkäisystä. Muita toimintamuotoja ovat koulutukset seurojen ja lajiliittojen edustajille epäasiallisen käytöksen ennaltaehkäisystä ja siihen puuttumisesta. Lisäksi tarjolla on verkkokurssin valmentajille ja materiaaleja seuroille sekä vanhemmille. (Et ole yksin n.d.)

Finlands Svenska Idrott on laatinut eettisen ohjelman ”Idrott för alla” (n.d.). Se on suunnattu neljälle eri kohderyhmälle. Nämä ovat lapset, yhdistykset, ohjaajat ja aikuiset liikunnan harrastajat. Folkhälsan on vuonna 2019 tuottanut niin ruotsiksi, suomeksi ja englanniksi normitietoisen työmateriaalin tasa-arvon ja yhdenvertaisen kohtelun edistämiseen lasten ja nuorten urheilussa. Aineisto on nimetty ”Alla med – på riktigt”, ”Kaikki mukaan – oikeasti” ja ”Include everyone – for real!”. Ilmeisesti aineisto on myös venäjäksi (kielitaitoni ei riittänyt arvioimaan tätä). Työmateriaalin videot on tekstitetty suomeksi ja englanniksi. Folkhälsanin aineisto soveltuu myös liikunta-alan eettisten kysymysten tarkasteluun.

4 Keskeiset käsitteet

Tarkastelen seuraavaksi opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä: etiikka, ammattietiikka, eettinen osaaminen sekä eettinen osaaminen liikunta-alan koulutuksissa.

4.1 Etiikka ja ammattietiikka

Käsitteen etiikka alkuperä on kreikankielisissä sanoissa: ethikos, joka tarkoittaa siveellistä luonteen tai mielen laatua, sekä ethos, joka puolestaan tarkoittaa yhteisesti omaksuttua tapaa tai käytäntöä. Etiikan lähikäsite on moraali, jonka alkuperä juontuu latinankielisessä sanassa mos, jolla on samankaltainen sisältö. Moraalilla tarkoitetaan ihmisen käsityksiä oikeasta ja väärästä, kun taas etiikka tutkii oikeaa ja väärää ja on oma tieteenalansa. Lisäksi etiikalla viitataan sellaisiin moraalikäsitteisiin, joista yksikö on tietoinen ja joihin hän on sitoutunut. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 13.)

Etiikka kuvaa ja perustelee hyviä ja oikeita tapoja elää ja toimia maailmassa, jonka ihminen jakaa muiden kanssa. Se koostuu arvoista, ihanteista ja periaatteista, jotka koskevat hyvää ja paha, oikeaa ja väärää. Etiikan tehtävänä on tukea ihmisiä tekemään valintoja, ohjaamaan ja arvioimaan omaa ja toisten toimintaa sekä tutkimaan toimintansa perusteita. Se ei anna valmiita ratkaisuja, vaan tarjoaa ajattelun ja reflektoinnin välineitä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja muut yhteistyökumppanit 2001.)

Eettiset kysymykset eivät ole staattisia, vaan ne saavat ajassa uusia sisältöjä ja niiden asema saattaa muuttua. Esimerkkinä tällaisesta muutoksesta tutkijat Sanna Ojajärvi ja Sanna Valtonen (2016, 55) mainitsevat yhdenvertaisuuden periaatteen: se näytti saavan uutta sisältöä vuosien 2015–2016 Eurooppaan suuntautuneen pakolaisuuden myötä, kun opetus- ja kulttuuriministeriön myönsi urheiluseuroille uusia resursseja maahanmuuttajien liikunnan edistämiseen. Yhdenvertaisuuden periaatetta tuli osata tarkastella ja elää todeksi muuttuneessa tilanteessa. (Mt. 55.)

Jaana Hallamaan (2017, 8) mukaan etiikassa tutkitaan yleensä käsityksiä hyvästä eli arvoja ja moraaliperiaatteita eli normeja, joiden varassa arvoja toteutetaan. Hän kuvaa yhdessä toimisen moraaliseksi ihanteeksi moraalista vastavuoroisuutta. Keskeinen vastavuoroisuuden toimimisen ehto on toisen toimijan toimijuuden tunnistaminen. Kun toisen toimijan toimijuus on asetettu moraaliseksi ihanteeksi, edustaa monenkeskinen vastavuoroisuus käsitystä hyvien moneudesta. Siten se on ymmärretyn yhdessä toimimisen kannalta keskeinen arvo. Siten yhdessä toimiminen edellyttää valmiutta ymmärtää omasta toiminnasta poikkeavia käsityksiä ja tahtoa selvittää omien näkemysten perusteet ja keskustella erimielisyyksistä kriittisesti. Tarkoitus on silti pyrkiä kohti yhteistä näkemystä. (Hallamaa 2017, 19.)

Ammattietiikalla tarkoitetaan ammattialan yhteistä systemaattista näkemystä siitä, millainen ammatillinen toiminta on hyvää ja oikea sekä millainen puolestaan on väärää ja pahaa. Näkemystä tästä on usein kerrottu ammattieettisessä koodistossa, joka sisältää kuvauksen ammattikunnan sopimista eettisistä periaatteista, ohjeista ja säännöistä. Ammattieettinen koodisto kertoo, millaista ammatillista toimintaa pidetään toivottavana. Ammatillisen toiminnan perustana on ammattitaito. Sillä tarkoitetaan koulutuksella tai kokemuksella hankittua yksilöllistä pätevyyttä toimia ammatissa. Ammattieettistä koodistoa on kuvattu tarvittavan ammattikunnan legitimitietin ylläpitämiseksi, yksittäisen työntekijän toiminnan tueksi ja moniammatillisen yhteistyön vastuukysymysten tarkastelemiseksi. (Juujärvi ym. 2007, 7, 11 & 13.) Ammattietiikka on lakia laajempi käsite, sillä se ohjaa koko ammatillista toimintaa ja siihen liittyviä ratkaisuja valintoineen (Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet 2017, 5).

Esimerkkejä ammattieettisistä koodistoista:

- Journalistiliitto ry: Journalistin ohjeet (2014)
- Kasvatuksen ja nuorisotyön asiantuntijat KNT ry: Kirkon nuorisotyönohjaajan eettiset ohjeet (n.d.)
- Nuoli ry ja Allianssi ry: Nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus (2014)
- Opettajien Ammattijärjestö OAJ ry: Opetustyön eettiset periaatteet (n.d.), Comeniuksen vala eli opettajan vala (2014), Opettajan arvot ja eettiset periaatteet (n.d.) ja Opetusalan eettinen neuvottelukunta (n.d.)

- Sairaanhoidajaliitto ry: Sairaanhoidajien eettiset ohjeet (2021) ja Sairaanhoidajien kollegiaalisuusohjeet (2014)
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry: Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet (2017)

Niin eettiset kuin yhteiskunnalliset ohjeet kuvastavat sitä yhteiskuntaa ja niitä arvoja, joiden puitteissa toimitaan (Ojajärvi & Valtonen 2016, 55).

4.2 Eettinen osaaminen

Eettisen osaamisen perustana voidaan pitää eettistä herkkyyttä, millä viitataan rohkeuteen tehdä valintoja arvojen ja periaatteiden välillä. Eettinen osaaminen edellyttää muun muassa eettisen tiedon omaksumista, mikä alkaa rakentua koulutuksen aikana. Eettistä osaamista tukee ja vahvistaa työntekijän mahdollisuus reflektoida ja keskustella eettisistä kysymyksistä työyhteisössä. (Sihvo & Koski 2020, 190.) Helmisen, Koskisen, Sanerman ja Sihvon (2019, 109) mukaan Kulju ym. (2016) kuvaa eettisen osaamisen liittyvän eettiseen ymmärrykseen ja tietoisuuteen, moraaliseen arviointitaitoon ja halukkuuteen tehdä hyvää. Se edellyttää hyvää ammatillista ja inhimillistä kommunikointia, eettistä tietoa sekä organisaation tukevaa ympäristöä.

Eettiseen osaamiseen sisältyvät yleisesti hyväksytyjen eettisten periaatteiden ja lainsäädännön noudattaminen. Eettinen osaaminen määritellään herkkyydeksi kuulla ja ymmärtää toista ihmistä, ja sen perustana ovat empatia, rehellisyys ja luottamuksellisuus. Sen lähtökohtina ovat lähimmäisen kunnioittaminen sekä ihmisen ja hänen elämänsä näkeminen aina arvokkaana. Lisäksi kyky vastavuoroisuuteen ja dialogiin toisten kanssa ovat olennaisia. (Koski, Vesterinen, Malkavaara, Heino & Tauriainen 2019, 99–101.)

Liikunta-alan osaamisen ennakointityön keskeiset toimintaympäristön muutostekijät ovat kansantalouden kestävyysvaje, digitalisaatio ja teknologian kehitys, monialaisen osaamisen tarpeen kasvu sekä kaupungistuminen. Lisäksi ilmastonmuutos ja kestävä kehitys, polarisaatio ja eriarvoistumisen kasvu ja fyysisen aktiivisuuden väheneminen määrittivät toimintaympäristön muutostekijöiksi. (Nikander ym. 2020, 40.) Tällaiset muutosten voi ajatella edellyttävän eettistä arviointia

ja toimeenpanon taitoja, valmiutta tunnistaa eettisiä haasteita ja nostaa esille eettisiä kysymyksiä sekä puuttua eettisiin epäkohtiin. (Vrt. Sihvo ym. 2019, 32.)

Sosiaali- ja terveysalan koulutukseen ja tulevaisuuden työhön on laadittu eettinen toimintamalli, joka koostuu viidestä osasta. Osat muodostavat kokonaisuuden ja ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa suhteessa toisiinsa. Niitä luonnehtii jatkuva muuttuminen ja ne myös peilautuvat toimintaympäristön muutoksiin. Eettisen toimintamallin ensimmäinen osa on eettisen toiminnan refleksiivinen prosessi. Prosessin avulla voidaan reflektoiden käsitellä toiminnassa tunnistettuja eettisiä kysymyksiä tai ongelmia yhteisöllisenä oppimisprosessina. Toisen osan muodostavat eettistä toimintaa ohjaavat ja edistävät tekijät, jotka osaltaan mahdollistavat eettisen toiminnan reflektiivisen prosessin toteutumisen. Kolmantena ovat toiminnassa huomioon otettavat näkökulmat (Sihvon ym. aineiston kontekstina on digitalisaatio). Neljännen osan muodostavat eettiseen toimintaan vuorovaikutuksessa olevat kehät (yksilö, yhteisölliset, yhteiskunnalliset ja globaalit). Viimeisenä ovat tulevaisuuteen liittyvät skenaariot, jotka auttavat varautumaan uusiin eettisiin haasteisiin. (Sihvo ym. 2020, 28–29.)

Toimintamallin avulla on mahdollista jäsentää ammattieettistä toimintaa ohjaavia ja edistäviä tekijöitä (taulukko 1). Tällaista jäsentelyä voi soveltaa myös liikunta-alalle.

Taulukko 1. Ammattieettistä toimintaa ohjaavat ja edistävät tekijät (mukaillen Sihvo ym. 2020, 31)

Eettinen perusta, lainsäädäntö ja ohjeet	Tulevaisuuden muutosten ja eettisten kysymysten ennakointi
<ul style="list-style-type: none"> - yhteiskunnan arvot ja normit, poliittinen päätöksenteko - eettinen perusta - eettinen lainsäädäntö ja ohjeistus, strategiat, standardit ja kriteeristö (kv., kansallinen, EU) - eettiset periaatteet - eettiset yhteisöt ja verkostot 	<ul style="list-style-type: none"> - tulevaisuuden skenaarioihin liittyvät eettiset kysymykset, ns. ”mustat joutsenet” (esim. pandemia) - ikääntyvä yhteiskunta, polarisaatio, eriarvoistuminen - kestävä kehitys
Jatkuvasti kehittyvä eettinen osaaminen ja koulutus	Eettisen toiminnan edistäminen ja mahdollistaminen
<ul style="list-style-type: none"> - eettinen osaaminen - eettinen arvopohdinta, jatkuva eettinen arviointi - etiikan jatkuva oppiminen - eettisen osaamisen kehittäminen ja koulutus - osaamisvajeiden tunnistaminen ja osaamisen kehittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> - eettinen johtaminen - eettistä toimintaa mahdollistavien rakenteiden ja toimintakulttuurin luominen - monitoimijaisuus - eettisesti kestävien palvelujen kehittäminen (ml. digitaaliset palvelut), hankinta ja käyttö - riskien hallinta

4.3 Eettinen osaaminen liikunta-alan koulutuksissa

Liikunta-alan koulutusten opetussuunnitelmissa sekä osaamistavoitteissa viitataan – hieman vaihdellen – liikunta-alan ammattieettisiin periaatteisiin, arvopohjaan ja eettiseen osaamiseen. Kävin läpi liikunta-alan koulutusten osaamistavoitteita, kompetensseja ja eettisen osaamisen kuvauksia. Koostin tiedot taulukoihin 2, 3, 4 ja 5. Ammattikorkeakoulujen tutkintojen kompetensseina käytin Ammattikorkeakoulujen rehtorien ARENE:n uusinta suositusta ammattikorkeakoulujen yhteisistä kompetensseista ja niiden soveltamisesta (2022).

Taulukko 2. Eettisen osaamisen kuvaus: ammatillinen perustutkinto

Koulutusaste ja tutkinto	Eettisen osaamisen kuvaus	Lähde
Ammatillinen perustutkinto: liikuntaneuvoja ”Liikunnanohjauksen perustutkinto muodostuu ammatillisista tutkinnon osista (145 osaamispistettä) ja yhteisistä tutkinnon osista (35 osaamispistettä). Ammatillisen perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä.”	T1, H3 ja K5 -arviointikriteereissä on osin täysin samat osaamisen määrittelyt Esimerkiksi: - huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet ja toimii esimerkillisesti sekä liikunta-alan arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisesti - huomioi liikunta-alan arvot ja eettiset periaatteet	Opetushallitus Liikunnanohjauksen perustutkinnon perusteet (2017) OPH-2634-2017

Taulukko 3 Eettisen osaamisen kuvaus: alemmat korkeakoulututkinnot

Koulutusaste ja tutkinto	Eettisen osaamisen kuvaus	Lähde
Ammattikorkeakoulu: alempi AMK -tutkinto, liikunnanohjaaja (AMK) Arcada, Haaga-Helia AMK, Lapin AMK, KAMK, XAMK	Eettisyys: toimii ammattialan eettisten periaatteiden ja arvojen mukaisesti huomioiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet. Valmistuva opiskelija toimii ammattialan eettisten periaatteiden ja arvojen mukaisesti huomioiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet. - kykenee vastaamaan omasta toiminnastaan ja sen seurauksista ja reflektoidaan niitä alansa ammattieettisten periaatteiden ja arvojen mukaisesti. - ottaa toiset huomioon ja edistää tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta. - huomioi toiminnassaan moninaisuuden ja saavutettavuuden toteutumista.	Ammattikorkeakoulujen rehtorien neuvosto (ARENE) Suositus ammattikorkeakoulujen yhteisistä kompetensseista ja niiden soveltamisesta (2022)

	<p>- ymmärtää hyvän tieteellisen käytännön periaatteet ja toimii niiden mukaisesti.</p> <p>- kykenee eettisiin arvoihin perustuvaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.</p>	
<p>Jyväskylän yliopisto, liikunnan yhteiskuntatieteiden kandidaattiohjelma, LitK</p>	<p>Vastuullisuus ja etiikka</p> <p>Kandidaatti on tietoinen liikunta- ja urheilukulttuurin keskeisistä eettisistä kysymyksistä ja ongelmista sekä liikunta-alan organisaatioiden yhteiskuntavastuusta.</p> <p>Kandidaatilla on valmiudet kriittiseen ajatteluun. Hänellä on kyky tunnistaa alaan liittyvät eettiset näkökulmat, käsitellä organisaatioiden yhteiskuntavastuun kysymyksiä ja toimia vastuullisesti.</p> <p>Kandidaatti ymmärtää alalla toimimiseen sisältyvän vastuun sekä eettisen asiantuntijuuden ylläpitämisen merkityksen.</p>	<p>Liikunnan yhteiskuntatieteiden kandidaattiohjelma, OPS 2020–2023</p>
<p>Jyväskylän yliopisto, liikuntabiologisen aineryhmän kandidaattiohjelma, LitK</p>	<p>Kuvaus: Liikuntabiologian kandidaattitutkinnossa keskeisiä osaamisalueita liikuntabiologisten teemojen lisäksi ovat tieteellisen tiedon haku, tuottaminen, tulkinta ja raportointi kriittisesti ja eettisesti kestävästi.</p>	<p>Liikuntabiologisen aineryhmän kandidaattiohjelma, OPS 2020–2023</p>
<p>Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikka, kandidaattiopinnot, LitK</p>	<p>Kuvauksessa: Opinnoissa keskitytään opiskelijan oman pedagogisen näemyksen ja toiminnan rakentamiseen sekä tiedostetaan liikunnanopettajan työn eettinen ja yhteiskunnallinen merkitys.</p> <p>Osaamistavoitteissa:</p> <p>Opetuksen ja oppimisen tiedot ja taidot: tietää ihmisoikeudet, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet ja toteuttaa niitä ammattieettisesti.</p> <p>Persoonalliset orientaatiot: tietää miten omat ja yhteiskunnalliset uskomukset, arvot ja etiikka vaikuttavat opettajana toimimiseen ja oppimiseen.</p>	<p>Liikuntapedagogiikan kandidaattiohjelma 2020–2023 https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkin-toohjelma/lpeka2020/</p>

Taulukko 4. Eettisen osaamisen kuvaus: ylemmät korkeakoulututkinnot

Koulutusaste ja tutkinto	Eettisen osaamisen kuvaus	Lähde
<p>Ammattikorkeakoulu: ylempi AMK -tutkinto, liikunnanohjaaja (YAMK)</p> <p>Arcada, Haaga-Helia AMK, KAMK, Lapin AMK, XAMK</p>	<p>Eettisyys: arvioi ja edistää ammattialan eettisten periaatteiden ja arvojen toteutumista työyhteisössä huomioiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet.</p>	<p>Ammattikorkeakoulujen rehtorien neuvosto (ARENE) Suositus ammattikorkeakoulujen yhteisistä kompetensseista ja niiden soveltamisesta (2022)</p>

	<p>Valmistuva opiskelija arvioi ja edistää ammattialan eettisten periaatteiden ja arvojen toteutumista huomioiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden.</p> <ul style="list-style-type: none"> - kykenee edistämään eettisesti kestävää toimintaa ja eettisen reflektion toteutumista erilaisissa toimintaympäristöissään. - edistää ammattieettisten periaatteiden ja arvojen toteutumista. - tekee ratkaisuja huomioiden yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset näkökulmat. - edistää moninaisuuden ja saavutettavuuden toteutumista. - toteuttaa hyvän tieteellisen käytännön periaatteita ja edistää niiden soveltamista työyhteisössään. - kykenee johtamaan yhteiskunnallisesti vaikuttavaa toimintaa eettisiin arvoihin perustuen. 	
Jyväskylän yliopisto, biomekaniikan maisteriohjelma, LitM	Kuvauksessa ja osaamistavoitteissa ei mainita suoraan eettistä osaamista, eettisyyttä tai etiikkaa.	Biomekaniikan maisteriohjelma, OPS 2020--2023
Jyväskylän yliopisto, hyvinvointiteknologian maisteriohjelma, LitM	Kuvauksessa ja osaamistavoitteissa ei mainita suoraan eettistä osaamista, eettisyyttä tai etiikkaa	Hyvinvointiteknologian maisteriohjelma, OPS 2020-2023
Jyväskylän yliopisto, liikunnan yhteiskuntatieteiden maisteriohjelma, LitM	<p>Vastuullisuus ja etiikka</p> <p>Maisteri on tietoinen yleisesti yhteiskunnan sekä erityisesti liikunta- ja urheilukulttuurin eettisistä kysymyksistä ja moraalista ongelmista. Maisterilla on hyvät tiedot liikunta-alan organisaatioiden yhteiskuntavastuista. Maisteri pystyy arvioimaan kriittisesti liikunta-alan erilaisia moraalisia lähtökohtia. Hänellä on kyky ymmärtää eettisiä keskusteluja ja tehdä eettisesti perusteltuja ratkaisuja. Maisteri on motivoitunut vastuulliseen toimintaan. Maisteri haluaa toimia ihmistä ja luontoa, tasa-arvoa sekä monikulttuurisuutta kunniottaen.</p>	Liikunnan yhteiskuntatieteiden maisteriohjelma, OPS 2020-2023
Jyväskylän yliopisto, liikuntafysiologian maisteriopinnot, LitM	Osaamistavoitteissa ei suoraan mainittu eettisyydestä. Niissä mainitaan mm. tiedon kriittinen tulkinta sekä kansainvälisen tieteellisen keskustelun ja keskeisten tutkimus- ja analysointimenetelmien hallinta.	Liikuntafysiologian maisteriohjelma, OPS 2020-2023
Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikan aikuiskoulutuksen maisteriohjelma, LitM	<p>Kuvauksessa: viitattu tieteellisen tiedeyhteisön eettisiin periaatteisiin.</p> <p>Osaamistavoitteissa: Maisteriohjelmasta valmistunut liikuntapedagogi omaa valmiudet ja pätevyyden toimia autonomisesti liikuntakasvatuksen opetus- ja asian tuntijatehtävissä. Hän tuntee työtään ohjaavat lait ja asetukset ja pyrkii työssään eettisesti kestävään toimimaan.</p>	Liikuntapedagogiikan aikuiskoulutuksen maisteriohjelma, OPS 2020-2023
Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikan maisteriohjelma	Kuvauksessa: Opinnoissa (...) tiedostetaan liikunnanopettajan työn eettinen ja	Liikuntapedagogiikan maisteriohjelma, OPS 2020-2023

LitM	yhteiskunnallinen merkitys. Edistyminen näissä asioissa näkyy oman opetusfilosofian kehittymisenä. Osaamistavoitteissa: Opetuksen ja oppimisen tiedot ja taidot tietää ihmisoikeudet, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet ja toteuttaa niitä ammattieettisesti Persoonalliset orientaatiot tuntee oman arvomaailmansa, toimii eettisesti ja pedagogisesti tahdikkaasti	
Jyväskylän yliopisto, liikuntateknologian maisteriohjelma, LitM	Kuvauksessa ja osaamistavoitteissa ei mainita suoraan eettistä osaamista, eettisyyttä tai etiikkaa	Liikuntateknologian maisteriohjelma, OPS 2020–2023
Jyväskylän yliopisto, valmennus- ja testausopin maisteriohjelma, LitM	Kuvauksessa ja osaamistavoitteissa ei mainita suoraan eettistä osaamista, eettisyyttä tai etiikkaa.	Valmennus- ja testausopin maisteriohjelma, OPS 2020–2023
Jyväskylän yliopisto, Master's Degree Programme in Responsible Management and Business of Sport. LitM tai KTM	Kuvauksessa: principles of responsible and ethical thinking of the sport organisations (vastuullisen ja eettisen ajattelun periaatteet urheilujärjestöissä) Osaamistavoitteissa: (...) able to apply principles of responsible and ethical thinking in the sport context. (kyky soveltaa vastuullisen ja eettisen ajattelun periaatteita urheilussa) (...) thrive to work in multicultural, diverse and interdisciplinary teams with high respect on ethical behavior and enhancing sustainability. (Master's Degree Programme in Responsible Management and Business of Sport, OPS 2020–2023
Jyväskylän yliopisto, Master's Degree Programme in Psychology of Physical Activity, Health and Well-Being, LitM	Osaamistavoitteissa: - is aware of the ethical dilemmas and moral problems concerning the field of sport and exercise psychology (on tietoinen mm. urheiluun liittyvistä eettisistä dilemmoista ja moraalista ongelmista) - has the ability to consider ethical viewpoints in one's actions and is motivated to act in a responsible manner, respecting the values of humanity, nature, equality and multiculturalism (muun muassa kyky arvioida eettisiä näkökulmia ja motivaatio toimia vastuullisella tavalla) - has ethical sensitivity in the acquisition and application of information (eettinen herkkyyks tiedon hankinnassa ja soveltamisessa)	Master's Degree Programme in Psychology of Physical Activity, Health and Well-Being, OPS 2020–2023

Taulukko 5. Eettisen osaamisen kuvaus: tohtorin tutkinnot

<p>Jyväskylän yliopisto, Liikunnan käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteiden tohtoriohjelma, LitT tai FT</p>	<p>Tohtorin tutkinnon suoritettuaan opiskelija osaa itsenäisesti ja kriittisesti soveltaa tieteellisen tutkimuksen menetelmiä ja luoda uutta tieteellistä tietoa. Tohtorikoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija</p> <ul style="list-style-type: none"> • on perehtynyt perusteellisesti omaan tieteenalaansa ja sen yhteiskunnalliseen merkitykseen • on perehtynyt oman tieteenalansa sisällä omaan tutkimusalaansa • osoittaa tutkimusalallaan itsenäistä ja kriittistä ajattelua • saavuttaa valmiudet soveltaa tieteellisen tutkimuksen menetelmiä ja luoda itsenäisesti uutta tieteellistä tietoa 	<p>Liikunnan käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteiden tohtoriohjelma, OPS 2020–2023</p>
<p>Jyväskylän yliopisto, Liikuntabiologian tohtoriohjelma, LitT tai FT</p>	<p>Osaamistavoitteissa muun muassa.: perehtyy syvällisesti omaan tutkimusalaansa ja sen yhteiskunnalliseen merkitykseen sekä saavuttaa valmiudet tutkimusalansa piirissä itsenäisesti ja kriittisesti soveltaa tieteellisen tutkimuksen menetelmiä ja luoda uutta tieteellistä tietoa;</p>	<p>Liikuntabiologian tohtoriohjelma, OPS 2020–2023</p>

5 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja kehittämistehtävä

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä suunnitelma Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry:lle Delfoi-paneelin toteuttamiseksi eettisestä osaamisesta liikunta-alalla vuonna 2032.

Tavoitteena oli luoda ymmärrystä ja koota yhteen tietoa olemassa olevista liikuntaan ja urheiluun liittyvistä eettisistä linjauksista sekä eettisestä osaamisesta liikunta-alan koulutuksissa.

Kehittämistehtävänä oli tarkastella

1. Millaisia liikuntaan liittyviä eettisiä linjauksia on olemassa?
2. Miten eettinen osaaminen välittyy liikunta-alan koulutusten osaamistavoitteista?
3. Voisiko Delfoi-menetelmä soveltua tulevaisuuden liikunta-alan eettisen osaamisen tutkimiseen?

6 Opinnäytetyön toteutus

Tarkastelen tässä luvussa Delfoi-menetelmää ja Delfoi-menetelmään perehtymistäni.

6.1 Delfoi-menetelmä

Delfoi-menetelmä on yksi tunnetuimmista tulevaisuudentutkimuksen menetelmistä (Aalto, Heikkilä, Keski-Pukkila, Mäki & Pöllänen 2022, 10), jota on kehitelty 1950-luvulta alkaen (Delfoi-metodi lyhyesti 2020). Se soveltuu muun muassa tutkimukseen, jonka kohteena ovat ilmiöt, joista ei ole, eikä voi olla, varmaa tietoa. Menetelmänä se soveltuu niin tieteellisiin tutkimusasetelmiin kuin käytännöllisiin kehittämishankkeisiin, jossa esimerkiksi yhteisö, toimiala tai alue hakee uusia suuntia toimintaansa tai valmistele uutta strategiaa. (Linturi & Kauppi 2012, 13 & 16.) Menetelmään kuuluu anonyymisyys ja asiantuntija-argumentaatio.

Kun suunnitellun Delfoi-paneelin teemana on eettinen osaaminen liikunta-alalla vuonna 2032, paneelin osallistujat ottavat kantaa ja argumentoivat tulevaisuudessa tapahtuvaksi ajattelemaansa. Tutkimusongelma tai selvittämätön asia näyttäytyy nykyhetkessä, mutta sen ratkaisu esiintyy tulevaisuudessa. Delfoi-menetelmän lähtökohdat tekevät tilaa näkemysten moneudelle, jossa eri vaihtoehtojen avoin käsittely on paras perusta esimerkiksi valinnoille ja päätöksenteolle. (Linturi & Kauppi 2021, 13 & 16.)

Delfoi on määritelty menetelmäksi, jossa ohjatun vuorovaikutusprosessin avulla kerätään, laajennetaan ja syvennetään asiantuntijoista kootun ryhmän tietoa ja ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Usein tuo ilmiö liittyy tulevaisuuteen. Delfoi-menetelmä perustuu prosessille, jossa tutkittavan ilmiön ominaisuuksia kuoritaan esiin kierros kierrokselta. Delfoi-panelistit johdatellaan vuorovaikutukseen keskenään tavalla, jonka voi nimetä yhteisölliseksi tiedon rakentamiseksi tai yhteisölliseksi oppimiseksi. (Linturi & Kauppi 2021, 13.) Delfoin vaiheet ovat: 1) paneelin ja kyselyn laatiminen, 2) asiantuntijapaneelin rakentaminen, 3) Delfoi-kierrosten (tai -kierroksen) toteutus sekä 4) Delfoi-tulosten analysointi, esittäminen ja raportointi (Linturi 2020).

Delfoi-paneelin työskentely voi johtaa samanmielisyyteen tai monenmielisyyteen, jossa tutkitaan erilaisia tulevaisuusvaihtoehtoja. Lopputulemana voi olla yhteinen käsitys (konsensus) tai useita perusteltuja näkemyksiä (dissensus) tutkittavasta ilmiöstä. Perustelut, joita panelistit omien valintojensa puolesta esittävät, ovat eri vaihtoehdossa olennaisia. (Linturi & Kauppi 2021, 13 & 15.)

Delfoi-prosessissa keskeistä on arvioida useiden rinnakkaisten, keskenään kilpailevien näkemysten keskinäistä paremmuutta. Tämä tarkoittaa sitä, että etsitään kattavasti perusteluja toisensa poissulkevien kantojen puolesta sekä niitä vastaan. Keskeinen arvottamisen keino on argumentointi eli esitettyjen väitteiden perustelevinen. Tästä syystä Delfoi-prosessiin pyritään kokoamaan ryhmä henkilöitä, joilla oletetaan olevan erityistä kykyä esittää perusteita joko väitteiden puolesta tai niitä vastaan. Tulosten luotettavuutta on mahdollista lisätä selvittämällä kaikkien järkevältä vaikuttavien oletusten todennäköisyyttä – silloinkin, kun ei voida varmuudella tavoittaa totuutta. (Linturi & Kauppi 2021, 16.)

Kun sopiva tutkimus- tai kehittämiskohde on löytynyt, käynnistyy Delfoi. Managerin tulee perehtyä tutkimuskohteeseen sekä jäsentää ja määritellä tutkimuskysymykset tai -ongelmat. Tämä tarkoittaa managerin (tutkijan) aktiivista roolia suhteessa paneeliin. Käytännössä manageri myös valitsee ja rekrytoi panelistit sekä kommunikoi heidän kanssaan tutkimuksen edetessä. Panelistien määrän ei tarvitse olla suuri, mutta managerin tulee pyrkiä huolehtimaan, että eri näkökulmat ovat paneelissa edustettuina. Paneelin näkökulmien edustavuus on tärkein Delfoi-tutkimuksen luotettavuuden kriteeri. (Linturi & Kauppi 2021, 17.)

Hyvät Delfoi-paneelin kysymykset ovat selkeitä, avoimia, kiinnostavia ja ne jakavat mielipiteitä. Tällöin kysymykset houkuttelevat sekä vastaamaan että myös perustelevaan omia vastausvalintoja. Vaikka kysymys sijoitetaan tulevaisuuteen, sen juuret aina ovat nykyhetkessä ja -kokemuksessa. (Linturi & Kauppi 2021, 25.) Jukka Tikkasen (2022b) mukaan hyvän Delfoi-teesin kriteereitä ovat: 1) teesissä on näkyvissä tavoitevuosi muistuttamassa vastaajaa, 2) teesi on yksiselitteinen, siinä on vain yksi väite, johon vastaaja argumentoi, 3) teesissä varotaan itsestäänselvyksiä, 4) teesi on selkeästi nykytilasta erottuva, mutta sillä on nykyisyyspohjaa, 5) teesi haastaa keskustelemaan ja jakaa mielipiteitä ja 6) teesiä on taustoitettu (nykytilaa ja mahdollisesti trendiä) kuvaavalla tausta-aineistolla.

Delfoi-menettelmiä kehitetään eDelphi-verkkoympäristössä, jota kuvataan Delfoi-menettelmän verkkosovellukseksi. eDelphi-verkkoympäristöä on kehitetty vuodesta 1998 alkaen. (eDelphi

2022: Lisenssit. 2022.) eDelphi on Delfoi-asiantuntijametodin käyttöön suunniteltu avoimen lähdekoodin verkko-ohjelmisto, joka soveltuu sekä kehittämis- että tutkimustyökaluksi. eDelphi-verkko-ohjelmiston perusversio on maksuton, mutta työ-, organisaatio- ja yhteiskäytössä verkko-ohjelmisto on maksullinen. Delfoi-menetelmä soveltuu kehittämistyön menetelmäksi. (eDelphi 2022.)

Menetelmästä on käytössä useita variaatioita, jotka heijastavat erilaisia tutkimustavoitteita ja käyttötarkoituksia. Yhden kierroksen Delfoita kutsutaan englanninkielisen alkuperäistermin mukaisesti Real-Time Delphiksi (RTD; ks. Linturi 2020a). Se on houkutteleva nopean ja kierros-Delfoita panelisteja vähemmän kuormittavan toteutuksen takia. RTD:ssä ei kuitenkaan ole tavatonta, että yhden kierroksen sisällä saatetaan nostaa kommenttiaineistosta 1–3 uutta kysymystä äänestykseen. (Linturi & Kauppi 2021, 32.)

6.2 Delfoi-menetelmään perehtyminen

Delfoi-menetelmä ei ollut minulle entuudestaan tuttu. Kiinnostuin menetelmästä erityisesti siksi, että se mahdollistaa yhteisöllistä tiedon rakentelua ja dialogisuutta. Eettinen osaaminen on luonteeltaan dialogista. Osaamista vahvistavaa dialogia olisi hyvä käydä työelämässä yleisesti ja säännöllisesti, ei vain eettisissä ongelmatilanteissa. (Koski ym. 2019, 147.) Etiikka on luonteeltaan keskustelevaa (vrt. Itkonen 2020). Lisäksi minua kiinnosti oppia menetelmästä tulevia työelämätarpeita varten. Tutustumisen myötä minua innosti myös menetelmän yhteisöllinen kehittäminen Delfoi-kehittäjäyhteisössä, Delfoi-työpajoissa ja eDelphi-ohjelmiston osalta. Delfoi-työpajoissa kohtaavat niin kokeneet Delfoi-tekijät kuin menetelmään tutustumista ja tutkimustaan aloittelevat.

Delfoi-menetelmään kouluttaudutaan suorittamalla Delfoi-opinnot, jotka järjestetään vapaan sivistystyön lain mukaisina avoimen yliopiston koulutuksina. Koulutusten suunnittelu ja toteutus tehdään yhteistyössä Tulevaisuuden tutkimuksen seuran, Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen, Otavan Opiston ja Metodix Oy:n kanssa. Suppeimmillaan koulutus on osallistumista menetelmätoteutukseen panelistin näkökulmasta ja laajimmillaan väitöstutkimuksen tekoa. Tärkeä sijansa on tutkimuslaitosten ja työelämän projekteilla sekä menetelmäkehittämisellä Delfoi-työpajoissa. (Delfoi-koulutus 2022: yksilö 2022.)

Tarkemman menetelmään paneutumisen aloitin loppuvuodesta 2021 lukemalla Metodix-verkkosivuston Delfoi-artikkeleita sekä muita tutkimusartikkeleita ja joitakin Delfoi-menetelmällä toteutettuja opinnäytetöitä (ks. esim. Stubin 2020 ja Virtasalo 2021). Kevään 2022 aikana osallistuin menetelmän työpajoihin kolmesti: 28.–29.1.2022, 4.–5.3.2022 ja 14.5.2022. Tammi-helmikuussa 2022 osallistuin panelistin roolissa neljään Delfoi-paneeliin. Sain menetelmän kehittäjiltä henkilökohtaista ohjausta 20.4.2022 (Tikkanen 2022a) ja 2.5.2022 (Kauppi, Linturi ja Tikkanen 2022).

Panelistina tein huomioita muun muassa paneelien väitteistä, käytetyistä käsitteistä ja ilmaisuista, vastaamiseen käytetystä ajasta sekä erilaisista kysymystyypeistä, kuten peruskysymyksistä ja asteikkotyypisistä väitteistä (vrt. Stubin & Linturi n.d.). Haasteellisiksi hahmotin esimerkiksi väitteiden rakentamisen ja paneeliin olennaisesti kuuluvan ohjatun vuorovaikutuksen tukemisen. Delfoi-prosessissa tutkijalla eli managerilla on aktiivinen manageroiva ja ohjaava ote. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkija on tutkimuksen alusta lähtien aktiivinen suhteessa paneeliin. (Linturi & Kauppi 2021, 17.) Tiedostin, että paneelin managerin tulee tiedostaa oma asemansa, pyrkiä toimimaan neutraalisti ja omaa toimintaansa reflektoiden.

Delfoi-paneelien väitteisiin vastaaminen tuntui usein vaikealta, samoin omien argumenttien sanoittaminen. Tämä puolestaan haastoi hyvällä tavalla omaa ajattelua ja ajoi astumaan ulos totutusta ajattelusta. Paneelien väitteiden (teesien) tekoon kannattaa panostaa. Sain myös kokemuksia siitä, miten panelistina tuntui välillä liian helpolta jättää kommentoimatta – koska en vain tiennyt, mitä vastata. Delfoi-paneeleissa on mahdollisuus kommentoida muiden kommentteja, kun oli itse ensin vastannut väitteeseen. Muiden kommenttien lukeminen auttoi osaltaan jäsentämään omaa ajattelua, ottamaan kantaa ja suuntamaan omaa vastaustaan kohti aiheita, joita ei olisi vielä kommentoitu. Todennäköisyys – toivottavuus -asteikkovastausten kohdalla vei aikaa ymmärtää, mitä asteikkovastaaminen tarkoitti.

7 Delfoi-paneelin suunnitelma

Paneelin tavoitteena on tarkastella seuraavia teemoja:

- Mitä on liikunta-alalla tarvittava eettinen osaaminen? Kontekstina on myös liikunta-alan osaamistarveselvitys (Nikander ym. 2020).
- Millaiset eettiset toimintaperiaatteet tai ohjeet ovat hyödyttäneet liikunta-alan ammattilaisia?
- Millaisissa tilanteissa tällaisia eettisiä ohjeita tai periaatteita on käytetty? Esimerkit.
- Mihin ja missä tilanteissa eettistä osaamista tarvitaan erityisesti? Esimerkit ja perustelut. Esimerkiksi: millaisissa tilanteissa olisi erityisesti kaivannut eettistä ohjeistusta ja millaista ohjeistusta?
- Missä liikunta-alan eettistä osaamista opitaan? Miten?

Teemat pitää osata rakentaa teeseiksi ja kysymyksiksi.

Delfoi-paneelin muodostamisessa olennainen vaihe on asiantuntijuusmatriisin rakentaminen mukaan kutsuttavien panelistien eri intressien ja kompetenssin mukaan. Siinä kukin panelisti asetetaan kaksiulotteisessa taulukossa kohtaan, jossa hänen asiantuntemuksensa (kompetenssi) ja taustaryhmänsä (intressi) kohtaavat. Matriisin luominen on välttämätön apuväline sen varmistamiseksi, että paneelin koostumus on monipuolinen ja erilaiset näkökulmat tulevat mahdollisimman tarkasti huomioiduksi. (Stubin, Tikkanen & Linturi n.d.; ks. myös Linturi & Kauppi 2021, 23.)

Taulukossa 6 olen hahmotellut alustavasti asiantuntijamatriisia.

Taulukko 6. Esimerkki asiantuntijamatriisista (vrt. Linturi & Kauppi 2021, 23)

Intressi vs. eksperttiys	Opetus ja oppiminen	Tutkimus	Liikuntapolitiikka	Seuratoiminta	Jne.
Oppilaitos					
Tutkimuslaitos					
Yritys					
Julkishallinto					
Järjestöt ja seurakunnat					

Paneeliin on tavoitteena löytää osallistujat, joiden asiantuntemus ja asianosaisuus kattavat ilmiön kannalta olennaiset puolet. Taiten valitussa paneelissa on edustus kaikille varteenotettaville tulevaisuusvaihtoehdoille. Asiantuntijuus on hyvä osata ajatella monikerroksisena, ei staattisena ominaisuutena. (Linturi & Kauppi 2021, 20–21.) Taulukkoon 7 olen hahmotellut asiantuntijamatriisiin näkemysten peittoa.

Taulukko 7: Hahmotelma asiantuntijamatriisiin näkemysten peitoksi (vrt. Linturi & Kauppi 2021, 21)

Sosiaalinen asiantuntemus

Kognitiivinen asiantuntemus	Järjestö/seura	Oppilaitos & tutkimuslaitos	Julkishallinto (kunta, ministeriöt, OPH)	Yritys
Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo				
Yhteisöllisyys				
Monikulttuurisuus				
Terveet elämäntavat				
Ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys				

Kognitiivisen asiantuntemuksen peruste: Liikuntalaki (L390/ 2013)

Olen koonnut taulukkoon 8 suunnitelman Delfoi-paneelin toteuttamiseksi liikunta-alan eettisestä osaamisesta vuonna 2032.

Taulukko 8. Suunnitelma Delfoi-paneelin toteuttamiseksi (vaiheet toteutuvat tulevaisuudessa, opinnäytetyön valmistumisen jälkeen)

Vaihe	Toiminta	Mitä? Miten?	Huomiot
Paneelin ja kyselyn laatiminen			
Tutkimuskysymysten tarkentaminen > teesit, väitteet Asiantuntijamatriisiin näkemysten peitto	Teesien taustoittaminen, nykytila, mahdolliset trendit Tarkennettu suunnitelma asiantuntijamatriisiin näkemysten peitoksi	Pyrkimys hyvän teesin kriteereiden tavoittamiseen (esim. Tikkanen 2022b) Liikunta-alan ja liikunnan muutostekijät, hiljaiset signaalit, Sitran megatrendit	Tavoitevuoden (2032) muistaminen (esillä pitäminen) Hyvä kysymys on kiinnostava, julkinen ja ratkaisematon puheaihe, joka odottaa lähitulevaisuudessa ratkaisuaan (Linturi n.d.).
Paneelin käyttöön opastus	Käyttöön opastus panelistien näkökulmasta	Esim. ohjevideot, ohjekuvat, ohjetekstit	Ohjevideot esim. YouTubeen tallentaen ja sieltä eDelphiin paneeliin upottaen

Paneelin teesien testaaminen	Nuoli ry:n verkostot Valmistelut Testaaminen: esim. Nuoli ry & Delfoi-yhteisö - edelleenkehittely Teesit 2.0	Nuoli ry:n verkostot GDPR Saavutettavuus Loogisuus, selkeys ja ymmärrettävyys Käsitteiden johdonmukainen käyttö	
Asiantuntijapaneelin rakentaminen			
Paneelin kokoaminen	Aktiivinen toiminta Asiantuntijoiden sitouttaminen	Mahdolliset haastattelut	Nuoli ry:n verkostot Managerin verkostot
Paneelin teemaan herättely	Millä casella/ millä kuvauksella herättelen panelistien kiinnostuksen ja ajattelun?	Esimerkiksi kärjekäs väite tai tunnettu yleinen asia	
Delfoi-kierrosten (tai -kierroksen) toteutus	Delfoi-paneeli	RTD/ Real-Time Delphi, yhden kierroksen Delfi	
Kommunikaatiosuunnitelma	Panelistien kutsuminen ja innostaminen mukaan, ennakkokirje/ -info	Kasvokkain, puhelut, sähköpostit	Nuoli ry:n verkostot Managerin verkostot
	Paneelin aloitus, infokirje 1	GDPR osallistujille, aloitusviesti, aikataulu, käytännöt	Varautuminen päiväkohtaiseen viestintäsuunnitelmaan (Linturi 2020).
	Paneelin aikana, infokirje 2	Managerin tekemiä nostoja ja koontia, kannustus osallistua edelleen	
	Paneelin päätös, infokirje 3	Managerin tekemä koonti, prosessin jatko, kiitos panelisteille	
Delfoi-tulosten analysointi, esittäminen ja raportointi			
Tulosten analysointi	Managerin tekemä analyysi	Prosessoitu tieto panelistien ja tilaajan käyttöön	Luotettavuus
Tulosten julkistaminen ja raportointi	Tuloksista tiedottaminen ja raportointi	Työn tilaajan kanssa sovitun mukaisesti, esim. artikkeli/ blogipostaus tms.	

8 Pohdinta

Eettinen osaaminen on yhteydessä muun muassa työhyvinvointiin, ajattelun ja päätöksenteon eettisyyteen sekä asiakkaan oikeuksien kunnioittamiseen (ks. esim. Andersson & al. 2022, 2.). Sen rakennusaineeksi luodaan liikunta-alan koulutuksessa. Sitä voidaan tukea ja edistää tarjoamalla työntekijöille mahdollisuuksia reflektoida ja keskustella eettisistä kysymyksistä työyhteisössä. Liikunta-alan muutokset luovat uudenlaisia tarpeita myös eettiselle osaamiselle. Liikunta-alalle olisi hyvä saada luotua ammattieettinen koodisto.

Delfoi-menetelmä vaikuttaa kiinnostavalta vaihtoehdolta vuoden 2032 liikunta-alan eettisen osaamisen tutkimiseen. Menetelmän keskeisiä lähtökohtia ovat dialogisuus ja yhteisöllisen tiedon rakentaminen. Eettinen osaaminen on luonteeltaan dialogista.

8.1 Työn eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön työn aihe, tarkoitus ja tavoitteet muuttuivat prosessin edetessä. Delfoi-menetelmään perehtyessäni ymmärsin myös menetelmän vaativuuden. Opinnäytetyöprosessi ei edennyt ideaalisti, ajoittui pitkälle ajalle ja katkonaisesti. Tämä heijastui työhön siten, että refleksiivinen prosessointi (Opinnäytetyölle asetettuja tavoitteita 2021), tekstin ja ajattelun sidosteisuus, teorian soveltaminen käytäntöön samoin kuin lähdeaineiston annin ja oman pohdinnan välinen vuoropuhelu jäivät suppeimmiksi kuin toivoin. Työskentelyn aikatauluttamisessa ja aikatauluissa pysymisessä oli haasteita.

Pyrin hakeutumaan monipuolisesti lähteiden äärelle ja käyttämään niitä huolellisesti ja harjoittamaan lähdekritiikkiä. Työn valmistuessa tunnistan, että lähdekriittisyyttä voin jatkossa harjoittaa myös rajaamalla ja arvioimalla kriittisesti, mitkä lähteet ovat keskeisimmät. Olen pyrkinyt viittamaan asianmukaisesti toisten tekemiin tutkimuksiin sekä merkitsemään lähdeviitteet ja lähteet Kamkin viittauskäytäntöjä noudattaen.

8.2 Työn onnistuminen

Alun perin opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella liikunnan ammattietiikkaa ja sen lähtökohtia sekä tehdä suunnitelma liikunnan ammattieettisen ohjeistuksen luomiseksi. Prosessin edetessä opinnäytetyön aiheeksi muodostui ”Eettinen osaaminen liikunta-alalla. Suunnitelma Delfoi-paneelin toteuttamiseksi Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry:lle”. Aiheen vaihdos sopi Nuoli ry:lle, ja sovimme myös, että varsinaisen Delfoi-paneelin toteutan opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Tässä työssä laadin suunnitelman Delfoi-paneelin toteuttamiseksi eettisestä osaamisesta liikunta-alalla vuonna 2032. Suunnitelman tekoa pohjustin luomalla ymmärrystä olemassa olevista liikunnan ja urheilun eettisistä linjauksista ja keskeisistä käsitteistä sekä tarkastelemalla eettistä osaamista liikunta-alan koulutuksissa. Perehdyin Delfoi-menetelmään, jonka ajattelen soveltuvan hyvin vuoden 2032 liikunta-alan eettisen osaamisen tutkimiseen.

Työn toimeksiantaja Nuoli ry:lle opinnäytetyön valmistuminen merkitsee yhtä mahdollisuutta pohtia liikunnan ammatillista arvopohjaa ja lähtökohtia sekä liikunta-alan ammattieettisen säädöstön luomista, mahdollisesti yhteistyökumppaniensa kanssa. Nuoli ry oli keskeisesti vaikuttamassa siihen, että nuorisoalalle saatiin luotua nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus vuonna 2014 (ks. myös Rauas 2010; Rauas 2014). Aihepiiriä voidaan tehdä myös näkyväksi ja tuoda sitä julkiseen keskusteluun.

Suunnitelman toteutus käynnistyy opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Toteutus edellyttää vielä työtä mm. tutkimuskysymysten määrittelemiseksi, taustatyön tekemiseksi, paneelin koostamiseksi ja testausten käynnistämiseksi.

Aloitin opinnäytetyön tekemisen vuonna 2019. Monet työ- ja henkilökohtaisen elämäni syyt vaikuttivat siihen, että työn valmistuminen viivästyi. Työn ohessa iäkkäämpänä opiskelijana opinnäytetyön tekeminen osoittautui vaativaksi. Istumisen, kognitiivisen kuormituksen ja näyttöpäätetyöskentelyn tauottamiseksi tarvitsin vastapainoksi ulkoilua, muuta liikuntaa ja lepoa.

8.3 Ammatillinen kehittyminen

Ammattikorkeakoulujen yhteiset osaamistavoitteet ovat oppimisen taidot, eettinen osaaminen, työyhteisöosaaminen, innovaatio-osaaminen ja kansainvälistymisosaaminen. Liikunnanohjaaja-tutkinnon koulutuskohtaiset osaamistavoitteet ovat liikuntaosaaminen, ihmisen hyvinvointi- ja terveystuellaosaaminen, pedagoginen ja liikuntadidaktinen osaaminen sekä liikunnan yhteiskunta-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen. (Kajaanin ammattikorkeakoulu n.d.) Tarkastelen tässä alaluvussa ammatillista kehittymistäni ja myös kehittämishaasteitani.

Oppimisen taidoissa koin oppineeni kehittämään ja arvioimaan osaamistani. Oppimistavoissani tunnistin pitäytymistä entiseen: opinnäytetyön teeman tarkempi rajaaminen aikaisemmassa vaiheessa olisi ollut tarpeellista. Opinnäytetyön aihepiiriin liittyvän tiedon hankintaa opin muun muassa käyttämällä liikunnan tietokantoja, kokeilemalla erilaisia suomen-, ruotsin- ja englanninkielisiä hakusanavaihtoehtoja sekä hakeutumalla monipuolisesti erilaisten lähteiden äärelle. Pyrin arvioimaan lähteitä kriittisesti. Tiedostin, että käytin tiedonhakuun ja uusien lähteiden paikantamiseen suhteessa paljon aikaa ja että tämän vaiheen tarkempi rajaaminen olisi ollut perusteltua.

Kokosin tietoa ja loin ymmärrystä, millaisia eettisiä linjauksia ja ohjenuoria liikunta-alalla on, miten teema on mukana liikunta-alan koulutuksissa ja hahmotin, mitä on eettinen osaaminen. Työyhteisötaitojen osalta tunnistin, että vuoropuhelua ja yhteydenpitoa työn toimeksiantaja Nuoli ry:n ja työn ohjaajaan olisin voinut pitää aktiivisemmin. Päätöksentekoa opinnäytetyön eri vaiheissa sain harjoittaa monessa kohdissa. Perehtyminen Delfoi-menetelmään ja sen kehittäjäyhteisöön kartuttivat innovaatio-osaamistani. Tunnistan menetelmään liittyvän osaamiseni tämän hetkiset rajat, ja olen kiinnostunut jatkamaan siihen perehtymistä. Aiemmin hankkimani kielitaito ja sen ylläpitäminen mahdollistivat perehtymisen vieraskieliseen lähdeaineistoon. Ymmärrykseni kansainvälistymiskehityksen mahdollisuuksista karttui jossain määrin.

Koulutuskohtaisista osaamistavoitteista opinnäytetyön tekeminen kehitti eniten liikunnan yhteiskuntaosaamista. Hankin itselleni tietoa ja loin ymmärrystä eettisestä osaamisesta liikunta-alalla sekä joistakin siihen liittyvistä kehittämistarpeista. Ajattelen, että tällainen osaaminen tukee osaltaan myös liikunnan aseman edistämistä yhteiskunnassa – niin koulutuksessa, seuratoiminnassa kuin laajemmin liikunta-alan toimijoiden keskuudessa.

Opinnäytetyön tekemisen sekä työteon ja muun elämän yhteensovittamisessa sain mahdollisuuden myös reflektoida ja soveltaa itseäni ihmisen hyvinvointi- ja terveysliikuntaosaamista. Opin lisää siitä, miten merkityksellistä on huolehtia ikääntyvän ihmisen palautumisesta. Jokapäiväiset, mutta vaihtelevat liikunnalliset rutiinit ja viikoittaiset rentoutusharjoitukset auttoivat osaltaan palautumisessa ja ylläpitämään toimintakykyä.

Liikunta-alaa on luonnehtinut tilanne, jossa liikunta-alan ammattieettisiin periaatteisiin ja ohjeistuksiin viitataan puheissa ja esimerkiksi alan koulutusten kuvauksissa, osaamistavoitteissa ja kompetensseissa. Alalla ei toistaiseksi ole ammattieettistä ohjeistusta, vaikka muuta liikuntaan ja urheiluun liittyvää eettistä ohjeistusta kyllä on olemassa. Tilanne on mielestäni kiinnostavaa, myös tutkimuksellisesti.

Lähteet

Aalto, H-K., Heikkilä, K., Keski-Pukkila, P., Mäki, M. & Pöllänen, Markus. (2022). Johdanto. Teoksessa H-K. Aalto, K. Heikkilä, P. Keski-Pukkila, M. Mäki, M. & M. Pöllänen (toim.) Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä. (8–29). Turun yliopisto: Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisuja 1/2022. Saatavilla 10.5.2022 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>

Alla med – på riktigt. Ett normmedvetet arbetsmaterial för att främja jämställdhet och likabehandling inom idrott för barn och unga. (2019). Folkhälsan. Saatavilla 14.5.2022 <https://www.folkhalsan.fi/allamed/>

Ammattietiikka ja kollegiaalisuus. (2022). Saatavilla 3.5.2022 <https://sairaanhoitajat.fi/ammatti-ja-osaaminen/kollegiaalisuus-ja-ammattietiikka/#>

Andersson, H., Svensson, A., Frank, C., Rantala, A., Holmberg, M. & Bremer, A. (2022). Ethics education to support ethical competence learning in healthcare: an integrative systematic review. BMC Med Ethics 23, 29. <https://doi.org/10.1186/s12910-022-00766-z>

Arvot, arki ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. (2017). Talentia ry. Saatavilla 27.4.2022 https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikka-opas_2017.pdf

Biomekaniikan maisteriohjelma. (N.d.) Jyväskylän yliopiston opinto-opas 2020–2023. Saatavilla 16.5.2022 <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkintoohjelma/bmema2020/>

Comeniuksen vala eli opettajan vala. (N.d.) Opettajien Ammattijärjestö ry. Saatavilla 14.5.2022 <https://www.oaj.fi/arjessa/opetustyon-eettiset-periaatteet/comeniuksen-vala/>

Delfoi-koulutus 2022: yksilö. (2022). Saatavilla 12.5.2022 <https://www.edelphi.org/materials.page?documentId=48979>

Delfoi-metodi lyhyesti. (2020). Metodix Oy 15.1.2020. Saatavilla 20.3.2022 <https://www.youtube.com/watch?v=yMfn9irS-lo> ja <https://www.edelphi.org/>

Delfoin luotettavuudesta. Antti Kaupin ja Osmo Kuusen keskustelu Delfoi-työpajassa 13.12.2019 Helsingin Oodissa. Saatavilla 20.3.2022 <https://www.youtube.com/watch?v=TMewjqrsp9I>

eDelphi 2022. (2022). Saatavilla 13.5.2022 <https://www.edelphi.org/>

eDelphi 2022: Lisenssit. (2022). Saatavilla 13.5.2022 <https://www.edelphi.org/materials.page?documentId=24814>

Et ole yksin. (N.d.). Saatavilla 10.5.2022 <https://www.etoleyksin.fi/tietoa-meista/>

Etiska programmet. (N.d.). Finlands Svenska Idrott. Saatavilla 25.4.2022 <https://idrott.fi/idrott/hallbaridrott/etiska-programmet/>

Hallamaa, J. (2017). Yhdessä toimimisen etiikka. Helsinki: Gaudeamus.

Helminen, K., Koskinen, R., Sanerma, P. & Sihvo, P. (2020). Digitalisaation johtaminen ja etiikka – eettistä arviointia ja luottamuksen rakentamista. Teoksessa Sihvo, P. & Koski, A. (toim.) Eettinen toimintamalli – osaamista tulevaisuuden koulutukseen ja sote-alan työhön. (109–118.). Karelia-ammattikorkeakoulu B:65. Saatavilla 16.4.2022 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/347276/B65_Eettinen_toimintamalli.pdf?sequence=7&isAllowed=y

Hyvinvointiteknologian maisterikoulutus. (N.d.) Jyväskylän yliopiston opinto-opas 2020–2023. Saatavilla 22.5.2022 <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/koulutus/hyvmaisterikou/>

Ihmisoikeudet haltuun urheilussa. (2019). Ihmisoikeusliitto. Saatavilla 10.4.2022 <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet-haltuun-urheilussa/>

Ilmola, R. (2015). Korkeakoulutuksesta liikunta-alan muuttuville työmarkkinoille. Liikunnan yhteiskuntatieteiden koulutusohjelmasta vuosina 2000–2014 valmistuneiden maistereiden sijoittuminen työelämään. Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma. Liikuntakasvatuksen laitos, Jyväskylän yliopisto. Saatavilla 28.3.2022 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/45807/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201505071758.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Include everyone – for real! Norm-aware working material for promoting gender equality and equal treatment in children’s and adolescent sports. (2019). Folkhälsan. Saatavilla 14.5.2022

<https://www.folkhalsan.fi/en/knowledge/daghem-och-skola/jamstallldhet-i-skolan/include-everyone/>

Itkonen, H. (2020). Kirja-arvio Morgan, William J. (toim.) 2018. Ethics of Sport -teoksesta (3.uudistettu painos). Liikunta & Tiede 57(2), 65.

Itkonen, H., Lehtonen, K. & Aarresola, O. (toim.) (2018). Tutkimuskatsaus liikuntapoliittisen selonteon tausta-aineistoksi. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:6. Saatavilla 30.4.2022 https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Tutkimuskatsaus_liikuntapoliittiseen_selontekoon_2018.pdf

Journalistin ohjeet. (2014). Saatavilla 30.4.2022 https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/

Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. (2007). Eettinen herkkyyden ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Tammi.

Kaikki mukaan – oikeasti. Normitietoinen työskentelymateriaali tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen lasten ja nuorten liikunnassa. (2019). Folkhälsan. Saatavilla 14.5.2022 <https://www.folkhalsan.fi/fi/tieto/paivakoti-ja-koulu/jamstallldhet-i-skolan/kaikki-mukaan/>

Kajaanin ammattikorkeakoulu (N.d.). Liikunnan ja vapaa-ajan koulutus. Saatavilla 10.5.2022 <http://opinto-opas.kamk.fi/index.php/fi/68147/fi/68090>

Kauppi, A., Linturi, H. & Tikkanen, J. (2022). Delfoi-menetelmän asiantuntijoita. Menetelmän ohjaustapaaminen etänä 2.5.2022.

Kirkon nuorisotyönohjaajan eettiset ohjeet. (N.d.) Kasvatuksen ja nuorisotyön asiantuntijat KNT ry. Saatavilla 11.5.2022 <https://www.knt.fi/liitto/perustietoa/eettiset-ohjeet/>

Koivujoki, M. (2016). Liikunta-alan tulevaisuuden osaamistarpeet terveyttä edistävän liikunnan näkökulmasta tarkasteltuna. Haaga Helian opinnäytetyö, liikunnan- ja vapaa-ajanohjaajan koulutusohjelma. Saatavilla 10.4.2022 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/116173/Koivujoki_Mia.pdf?sequence=1

Koski, A., Sihvo, P., Koskinen, R. & Lehto, B. (2020). Eettinen osaaminen digitalisaatiossa – työpaikatyöskentelyn satoa. Teoksessa Sihvo, P. & Koski, A. (toim.) Eettinen toimintamalli – osaamista

tulevaisuuden koulutukseen ja sote-alan työhön. (140–149). Karelia-ammattikorkeakoulu (B:65). Saatavilla 16.4.2022 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/347276/B65_Eettinen_toimintamalli.pdf?sequence=7&isAllowed=y

Koski, A., Vesterinen, O., Malkavaara, M., Heino, T. & Tauriainen, P. (2020). Eettinen foorumi – tila(a) oppia ja kehittää eettistä osaamista. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Näkökulmia osallistavaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan. (97–112,) Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. TKI-toiminnan vuosikirja 5. Saatavilla 16.4.2022 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/333626/DIAK_Ty%c3%b6el%c3%a4m%c3%a4_18_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kotkavirta, J. (2004). Urheilun moraalit ja etiikka. Teoksessa K. Ilmanen (toim.) Pelit ja kentät. Kirjoitus liikunnasta ja urheilusta. (31–55). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

L 390/2015. Liikuntalaki 10.4.2015/ 390. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150390>

Lahti, A., Kyllönen, M., Pusa, S., Tolvanen, A. & Laakso, N. (2020). Häirintä suomalaisessa kilpaurheilussa. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry.

Lehmusto, T., Laiho, T., Ruutiainen, M. & Häkkinen, E. (2022). Tunnistetut osaamistarpeet liikunnanohjaaja (AMK) tutkinnon opetussuunnitelman kehittämistyössä. Liikunta & Tiede 59 (1), 76–85. Saatavilla 3.5.2022 https://www.lts.fi/media/lts_vertaisarvioidut_tutkimusartikkelit/2022/lt_1_2022_76-85.pdf

Liikunnan ja urheilun eettiset periaatteet. (2022). Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla 3.4.2022 <https://okm.fi/eettiset-periaatteet>

Liikunnan muutostekijät. (N.d.) Valtion liikuntaneuvosto. Saatavilla 8.5.2022: <https://www.liikuntaneuvosto.fi/muutostekijat/>

Liikunnanohjauksen perustutkinnon perusteet. (2017). Opetushallitus, OPH-2634-2017. Saatavilla 22.2.2022 <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/6055265>

Liikunnan käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteiden tohtoriohjelma. (N.d.). Jyväskylän yliopiston opinto-opas OPS 2020–2023. Saatavilla 15.5.2022 <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkintoohjelma/liito2020/>

Liikunnan yhteiskuntatieteiden kandidaattiohjelma. (N.d.). Jyväskylän yliopiston opinto-opas 2020–2023. Saatavilla 16.5.2022 <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkintoohjelma/lytka2020/>

Liikunnan yhteiskuntatieteiden maisteriohjelma. (N.d.). Jyväskylän yliopiston opinto-opas 2020–2023. Saatavilla 16.5.2022 <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkintoohjelma/lytma2020/>

Liikuntaa edistävien järjestöjen yleisavustus. (2022). Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla 14.5.2022 <https://okm.fi/en/-/liikuntaa-edistavien-jarjestojen-yleisavustus>

Liikuntabiologian tohtoriohjelma. (N.d.). Jyväskylän yliopiston opinto-opas 2020–2023. Saatavilla 21.5.2022 <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkintoohjelma/lbito2020/>

Liikuntabiologisen aineryhmän kandidaattiohjelma. (N.d.). Jyväskylän yliopiston opinto-opas 2020–2023. Saatavilla 16.5.2022 <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkintoohjelma/lbika2020/>

Liikuntafysiologian maisteriohjelma. (N.d.). Jyväskylän yliopiston opinto-opas 2020–2023. Saatavilla 15.5.2022 <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkintoohjelma/vtema2020/>

Liikuntaliiketoiminnan ekosysteemin muutokset. (2014). Työ- ja elinkeinoministeriön raportteja 20/2014. Saatavilla 4.1.2021 <https://tem.fi/documents/1410877/2871099/Liikuntaliiketoiminnan+ekosysteemin+muutokset+03072014.pdf>

Liikuntapedagogiikan aikuiskoulutuksen maisteriohjelma. (N.d.). Jyväskylän yliopiston opinto-opas 2020–2023. Saatavilla 15.5.2022 <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkintoohjelma/lpama2020/>

Liikuntapedagogiikan kandidaattiohjelma. (N.d.). Jyväskylän yliopiston opinto-opas 2020–2023. Saatavilla 15.5.2022 <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkintoohjelma/lpeka2020/>

Liikuntapedagogiikan maisteriohjelma. (N.d.). Jyväskylän yliopiston opinto-opas 2020–2023. Saatavilla 15.5.2022 <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkintoohjelma/lpema2020/>

Liikuntateknologian maisteriohjelma. (N.d.). Jyväskylän yliopiston opinto-opas 2020–2023. Saatavilla 15.5.2022 <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkintoohjelma/ltkma2020/>

Linturi, H. (2020). Delfoi-prosessin vaiheet. Saatavilla 19.5.2022 <https://metodix.fi/2020/04/16/delfoi-prosessin-vaiheet/>

Linturi, H. (N.d.). Delfoi-kierrokset. Saatavilla 20.5.2022 <https://metodix.fi/2020/11/13/6-delfoi-kierrokset/>

Linturi, H. & Kauppi, A. (2021). Miten tutkimme tulevaisuuksia Delfoi-menetelmällä? Teoksessa Kylmäkoski, M. & Rainò, P. (toim.) 2021. Delfoilla tulevaisuuteen. (13–44). Humanistinen ammatikorkeakoulu julkaisuja, 120. Saatavilla 8.2.2022 <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2021/03/delfoilla-tulevaisuuteen-humak-2021.pdf>

Linturi, H. & Kuusi, O. (2022). Tulevaisuuksia ennakoiva Delfoi-menetelmä. Teoksessa H-K. Aalto, K. Heikkilä, P. Keski-Pukkila, M. Mäki, M. & M. Pöllänen (toim.) Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä. (178–196). Turun yliopisto: Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisuja 1/2022. Saatavilla 13.5.2022 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>

Luukkainen, O. (2004). Opettajuus – Ajassa elämistä vai suunnan näyttämistä? Tampereen University Press: Tampere. Acta Electronica Universitatis Tampereensis 318. Väitöskirja. Saatavilla 2.5.2022 <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67349/951-44-5885-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Master's Degree Programme in Psychology of Physical Activity, Health and Well-Being. (N.d.). Jyväskylän yliopiston opinto-opas 2020–2023. Saatavilla 22.5.2022 <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkintoohjelma/ppamp2021/>

Master's Degree Programme in Responsible Management and Business of Sport. (N.d.). Jyväskylän yliopiston opinto-opas 2020–2023. Saatavilla 22.5.2022 <https://opinto-opas.jyu.fi/2021/fi/tutkintoohjelma/rmbmp2020/>